

PER

Jean Améry
*Charles Bovary,
seoski liječnik*

SPECULUM

Jean Améry
Charles Bovary, seoski liječnik
Portret jednostavnog čovjeka

S njemačkoga prevela
Sandra Brkljačić

Disput
Zagreb, 2021.

*Les maris trompés, qui ne savent rien
savent tout, tout de même.*

—Proust, *La Prisonnière*¹

1 Fr. – Prevareni muževi koji ništa ne znaju
ipak znaju sve (Proust, *Zatočnica*).

[Sve su bilješke prevoditeljčine – op. ur.]

TUŽALJKA

Želim da se pokopa u vjenčanoj haljini, u bijelim cipelama, sa svadbenim vijencem. Kosu neka joj raspuste po ramenima. Tri lijesa, jedan od hrastovine, jedan od mahagonija, jedan olovni. I da mi nitko ništa ne govori: ja ću smoći snage. Preko svega velik komad zelenog baršuna. To hoću. Tako učinite.

Tako sam napisao i tako je i bilo, sve dok... No zatim mi se učinilo da lijes nikako da prestane propadati sve dublje u zemlju. I da sam i ja trebao s njim unutra. A gdje bi mi drugdje uopće bilo mjesto? Ljudi su bili uza me, bili su dobri. Monsieur Homais me je tješio, kakva je to ljudina i prijatelj. Bdio je uz odar zajedno s Abbé Bournisienom, a na kraju se više nisu svađali, kao što to inače čine. Župnik mi je oprostio što sam u boli uzviknuo: Gadi mi se taj vaš Bog! Dobar čovjek. Oko mene su sve sami dobri ljudi, Madame Tuvache,

Madame Lefrançois; čak je Lheureux, trgovac i lihvar koji me je doveo na prosjački štap, bio ovdje i izrazio mi sućut. Ništa mu ne zamjeram, ta morao je nekako zaraditi novac. *C'était la faute de la fatalité.*²

– Berthe? Dođi, dijete moje, isplači se. Mama se neće vratiti, plači sa mnom, to je dobro za oboje. Čarape su ti poderane, jedna moja mala djevojčice, i lutka koju držiš je poderana, a mama više neće doći. Nitko od dobrih ljudi nije ju mogao spasiti. Psst. Plači, ali nemoj govoriti. Znam da se bojiš. Srce se paralo kako je zapomagala, tvoja majka, bila je tako blijeda, lice joj je bilo obličeno hladnim znojem. Prsti su joj bili zgrčeni, smeđe mrlje izbijale su joj po tijelu. Budi mirna, dijete, sve je prošlo, idi u vrt, koji je već podivljao jer ga nitko nije održavao, nije više bilo novaca. No da nitko od tih dobrih ljudi nije znao što učiniti, to još uvijek ne mogu shvatiti. Doktor Canivet, učen čovjek, nije našao načina. Doktor Larivière, moj profesor, lučonoša znanosti, kako ga naziva Homais, bio je bespomoćan baš kao i ja, a ja nisam ni iskrica u luči medicine. Uzdao sam se silno u njega koji je tolike već spasio. Onomad kad se dovezao, ni Božje ukazanje ne bi bilo moglo izazvati veće uzbuđenje od njegove pojave. Pogledom što reže oštrije od kirurškog skalpela odmah je sve shvatio, i uzalud sam vikao: Nađite bilo što da joj pomognete!

2 Fr. – Kriva je sudbina.

Njegove vrlo lijepe ruke bile su gotovo nepomične. Hrabro, mladiću, kazao je, ništa se više ne da učiniti. A zatim je objedovao s Canivetom kod Homaisa dok mi je ona umirala pred očima. Dobri su to ljudi, ali samo su ljudi i nemoćni su pred sudbinom kao i ja, Charles Bovary, seoski liječnik, što je i sam tako često bivao bespomoćan pred nekim kome se sirup skorio oko usta i tko se u vrućici gušio od kašlja. Charles Bovary, seoski liječnik. Ja. Što bijah ja mogao učiniti ondje gdje su lučonoše znanosti morali ustuknuti pred tijekom sudbine? Kad je uzela arsenik, ne znam kako ga je nabavila, bilo je već prekasno. Zašto? Ama zašto? Ponavljao sam, dok su je tresli grčevi, stalno ista pitanja: Zar nisi bila sretna? Jesam li ja kriv? Ta sve sam učinio što sam mogao. A Emma je bila nježna, usprkos bolovima koje je trpjela. Neopisivo. Pomilovala me lagano po kosi i kazala: Da, istina je, *ti si dobar*. Poželio sam istrčati pred kuću i povikati u daljinu da čuje čitav Yonville: *Voljela me je*, a u smrtnom času više nego ikada prije! Morao bih to kazati Homaisu koji je upozoravao na troškove raskošnog pogreba. Što on zna! Taj baršun, mislio je, ipak je to malo... No je li je *on* volio? Je li prema *njemu* bila nježna dok se borila sa smrću? Cijelo selo, čitav okrug trebao bi to znati i moja bi majka, koja nikada za Emmu nije našla lijepe riječi, trebala znati da me je voljela u znoju i u zimici! Ali ne pristoji se na sav glas trubiti o svojoj patnji i trijumfu.

Nisam ja neki pijani seljak. Ja sam liječnik Charles Bovary! Dostojanstva, dođavola! rekao je Homais kad sam plaćući zagrlio Emmina oca. Pa sam obećao da ću biti hrabar. I jesam hrabar. Dovoljno sam jadikovao, sada to moram sam prebroditi. Ne smijem ljude opterećivati svojom nevoljom. Mnogo su toga za mene učinili, Homais je čak birao sa mnom nadgrobni spomenik i natpis: *Sta viator! amabilem conjugem calcas*,³ dobar je u latinskom. Čini što može, ne smijem se žaliti što rijetko navraća, dovoljno su mu breme one njegove ljekovite masti i napici. A što bi meni pomoglo da se baš i čitav departman Seine-Maritime slije pred moju kuću? I što bi pomoglo da sve crkve u Normandiji zazvone na uzbunu, da sve djevojčice u snježnobijelim haljinama hodočaste na njezin grob kao na tijelovsku procesiju i da me svi bankari Rouena obaspu lujdorima?

Emma, gdje si? Ležiš li opet na svome krevetu i čitaš li romane posuđene iz biblioteke u Rouenu? Šećeš li u smjeru La Huchettea? Jašeš li s udvornim gospodinom Rodolpheom? Emma! No ja sam ti rekao zbogom, zbogom i rukom sam ti slao poljupce u grob. Mrtva si, truplo kao bilo koje drugo kakva sam morao secirati kao student. Uza sve to još uvijek čujem šum tvoje

3 Lat. – Stani, putniče! gaziš po voljenoj ženi. Parafraza epitafa s groba austrijskog feldmaršala Franza von Mercyja (*Sta viator, heroem calcas*).

široke suknje s naborima, šuškanje svile dok odlažeš neku od svojih lijepih haljina.

– Daj mi svoju majušnu ručicu, Berthe, ja ću ti pokrpati lutku, mama više neće doći. Tako je često putovala u Rouen tih zadnjih mjeseci, izbivala ponekad duže nego što bismo se dogovorili, no zatim bi je kočija L'Hirondelle uvijek dovezla natrag k nama.

Često bih potrčao ususret škripavim starim kolicima, jer uvijek sam bio nemiran kad si dulje izbivala, bilo zbog sati klavira kod Mlle. Lempereur bilo jer si nabavljala nešto za kuću. Jednom više nisam mogao izdržati i, u strahu da ti se nešto dogodilo u velikom gradu, odvezao sam se za tobom, a kad sam te konačno sustigao u ulici Mlle. Lempereur, pamtim još i sad, bilo je to u Rue de la Renelles-des-Marquinières, srce mi je stalo od sreće.

– Tko te je jučer zadržao? – prošaptao sam ti u lice, u suzama, jer lako zaplačem.

– Bila sam bolesna.

– Od čega? Gdje?... Kako?

– Kod Mlle. Lempereur.

– Ah, znao sam, upravo sam krenuo onamo...

– Ma nije potrebno; ona je, uostalom, upravo izašla. Ali ubuduće se, molim te, nemoj uzrujavati. Razumiješ li, ne osjećam se slobodnom ako znam da će te i najmanje zakašnjenje dovesti u ovakvo stanje.